

לעילוי
נשמת

ה"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך מנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
החשובה
רוסת גדקווסד
שרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר דל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ט"י ביה"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 388

ביצה ב' - ח'

בס"ד, ז' חשוון תשס"ז

השבוע בגליון

- ◆ כיצד לנהוג במקום שלא היה קיים בזמן השלוחים?
- ◆ מקום הגעת השלוחים קובע
- ◆ הלל קבע את דין ארץ ישראל ודין חו"ל

- ◆ מהו שמה של מסכת ביצה?
- ◆ אולם שכל כסאותיו הפכו לספק מוקצה
- ◆ מדוע אין נוהגים יום טוב שני בארץ ישראל?
- ◆ ארבע התקופות של יום טוב שני

מסכת ביצה

לומדי הדף היומי פותחים השבוע בלימוד מסכת ביצה.

במהלך השנה האחרונה למדנו את מסכת פסחים ואת מסכת סוכה, המיוחדות לחג הפסח ולחג הסוכות. מסכת ביצה העומדת לפנינו, עוסקת בדיני יום טוב כלליים של כל המועדים. יום טוב.

במה שונה יום טוב משבת?

שניהם אסורים במלאכה, אך העושה מלאכה בשבת ענוש סקילה וביום טוב ענוש מלקות בלבד. זאת ועוד, לצורך אכילה הותר לעשות מלאכות ביום טוב, זאת לאור הכלל הידוע, שביום טוב מותר לעשות מלאכות "אוכל נפש".

קצירה וטחינה ביום טוב: קיימת מחלוקת גדולה בין הראשונים והפוסקים, אם בכלל היתר מלאכת אוכל נפש, נכללו גם מלאכות מקדימות, כקצירה, טחינה, דישה וצידה. אמנם אי אפשר להגיע אל האוכל בלעדיהן, אך מאחר שבדרך כלל אין הדרך לעשותן ביום האכילה, אלא ימים אחדים לפני כן, נחלקו הדעות אם התירתן תורה ביום טוב לצורך אוכל נפש (עיי' "שולחן ערוך" או"ח סי' תצ"ה סעי' ב' וב"משנה ברורה" שם סי"ק י"ג ושער הציון אות י"ח). מכל מקום, הכל מודים, כי חכמים אסרו מלאכות אלו, מפני טרחתן הרבה, העלולה לגרום להשבתת שמחת יום טוב.

"מכשירי אוכל נפש": נידון גדול נוסף קיים לגבי "מכשירי אוכל נפש", הלא הן מלאכות שאינן עוסקות באכילה עצמה אלא בתיקונה והכנתה, אם לא היה בידו לעשות זאת טרם יום טוב, כגון תיקון שיפוד קטן לצורך צליה בו. בנושא זה נחלקו התנאים וכן להלכה נחלקו בו ראשונים ואחרונים.

מלאכות מסויימות הותרו ביום טוב אם הן לצורך, אף שלא לצורך אוכל נפש, הלא הן: מלאכת "הבערה" ומלאכת "הוצאה".

בנושא אחר חמור יום טוב משבת - באיסורי מוקצה.

חמור איסור מוקצה ביום טוב מאיסור מוקצה בשבת, ודברים מסויימים המותרים בשבת אינם מותרים ביום טוב. טעם הדבר הוא, מאחר שיום טוב קל משבת בפרטים רבים, חששו חכמים כי יבוא אדם להקל באיסורים נוספים, ולפיכך החמירו בטלטולי חפצים שונים.

מסכתנו.

חמשה הם הנושאים העיקרים הנידונים במסכתנו (ראה מאירי בהקדמתו כאן):

- א. פרטי היתר מלאכת אוכל נפש ביום טוב, אלו מלאכות הותרו לצורך כך ובאלה אופנים.
- ב. היתרי מלאכות נוספות ביום טוב, כהוצאה והבערה.
- ג. דיני מוקצה והכנה ביום טוב.
- ד. בישול והכנה מיום קדוש אחד ליום קדוש אחר הסמוך לו, כגון, מיום טוב לשבת עם פרטי הלכות "עירובי תבשילין".
- ה. עניינים הקשורים לעירוב תחומין.

דבר הזכרון

יום הזיכרון

אינני יודע מה מרגש יותר, שיום הזיכרון של רבי מאיר שפירא זצ"ל, חל ביום בו גליונו חוגג את השלמת המחזור הראשון, או שיום הזיכרון של רבי מאיר שפירא זצ"ל חל ביום בו מתחילים ללמוד מסכת חדשה במסגרת הדף היומי - אירוע שמעולם לא התרחש עד כה.

הן כך והן כך, השבוע הזה מהווה ציון דרך חשוב בתולדות לימוד הדף היומי בכלל ובתולדות גליונו בפרט.

בי"ג בסיון תשנ"ט יצא לאור הגליון הראשון של "מאורות הדף היומי", על מסכת ביצה, והנה שעטו להם הימים, השבועות והשנים ואנו שוב עומדים על מפתנה של מסכת ביצה, מלווים את המוני לומדי הדף היומי, שגדלו, התעצמו ורבו בשנים האחרונות, בס"ד, עד שבכל מקום יישוב ניתן למצוא שיעור הדף היומי.

אני זוכר את 1000 העותקים של הגליון הראשון שהוכנסו בחדרת קודש אל בית המדרש סוכטשוב. ראיתי את העורך הראשון של הגליון, שעמל קשות לבססו ולהעמיד את תבניתו, נוטל גליון אחד לידיו, משתכר מניחוחו ומתבשם מן הדיו הלח.

עוד רבה הדרך לפנינו, בעזרת ה', ומוקדם עדיין לסכם את ההיסטוריה, אך יש במספרים הבאים, כדי להעניק מימד אמיתי על "הדף היומי" שהכה שורשים בכל רבדי הציבור.

התחלנו עם 1000. היום כבר לא סופרים. 40,000 עותקים של גליון בעברית. 15,000 עותקים של גליון בשפה האנגלית. 30,000 עותקים גליון לילדים. ואין ספור עותקים בתקשורת המקוונת בשפות שונות. אלפי עותקים של גליון יומי "על סדר היום" -

עילוי נשמת

הר"ר **משה ליכטנשטיין** ז"ל
ב"ר אליהו רפאל ז"ל
נלב"ע ט' חשוון תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר יזהר ליכטנשטיין ומשפ' שיחיו - ת"א

עילוי נשמת

הרב **פנחס רוזנבאום** זצ"ל
בן הר"ג רבי שמואל שמעלקא הלוי זצ"ל הי"ד
נלב"ע י"ג מרחשוון תשמ"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני משפחתו שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **נחמיה יחיאל זעירא** ז"ל
ב"ר משה מרדכי ז"ל נלב"ע י"ב תשרי תשמ"ח
וזוגתו מרת **סימה פינקל** ע"ה
ב"ר פרץ ז"ל נלב"ע י"ב חשוון תשנ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

הראשונים מציינים (ראה מאירי שם), כי ענייני המסכת אינם מחולקים לפרקים, כנהוג בדרך כלל בתלמוד, אלא משולבים וחוזרים מפרק לפרק. מבחינה זו מהווה המסכת מקשה אחת.

מהו שמה של מסכת ביצה?

מסכתות הש"ס מכונות על פי הנושא המרכזי בו הן עוסקות, "ברכות", "שבת", "עירובין", וכן על זה הדרך. מסכתנו היא היחידה שכונתה על שם המילה הראשונה הכתובה בה, "ביצה שנולדה ביום טוב", אף על פי שאין בנושא זה כדי לשקף את תוכן המסכת. גם מסכתות מגילה, סוכה ושבועות, כונו על שם המילה הראשונה שבהן, אך שמן מעיד על תוכן, שהרי מסכת מגילה עוסקת בקריאת מגילה, סוכה בהלכות סוכה ושבועות בהלכות שבועות.

מסכת יום טוב: אכן, בפי הגאונים וחלק ניכר מן הראשונים, מסכתנו מכונה "יום טוב" - כינוי ההולם את תוכנה העוסק בדינים שונים ורבים של יום טוב [אגב, השם "יום טוב" ככינוי למועד, אינו מופיע בתורה. עיקרו של הכינוי במגילת אסתר ובעיקר בדברי חז"ל שקראו כן למועדי השנה ולזמנים שמחים אחרים כמו ט"ו באב וכדומה, ראה "אור החמה" בפתיחה למסכתנו שדן בהגדרת המושג].
מסכת 'ביצה' - לזכור ביום השמחה את יום המיתה: בעל שו"ת "מכתם לדוד", רבי דוד פארדו [עלה לארץ ישראל לפני כמאתיים ועשרים שנה וכיהן בה כראש ישיבה מפורסם], כותב בספרו "שושנים לדוד" טעם מעניין ביותר מדוע מסכתנו מכונה "ביצה": "ושם המסכת נקרא ביצה לידע להודיע וליידע, כי 'וגילו ברעדה' כתיב, ויש לזכור בזמן השמחה [את] יום המות... וביצה מאכל אבילות שהוא גלגל החוזר בעולם".

מעניין לגלות, כי גם שמה המובהק של מסכתנו, "ביצה", זכה למשא ומתן. בספרי פוסקים שונים המסכת נקראת 'ביעא', היא ביצה בארמית. מה פשר הדבר?
"ביעא" - כדי להמנע מתקלות: קיימות לכך השערות שונות (ראה במג"א סוסי קניו בשם מהרש"ל, בהקדמת התפארת ישראל למסכתנו, וב"ליקוטים" שבראש המסכת במשניות הוצאת וילנא). אחת מהן היא משל בעל ה"תפארת ישראל", המבססה על מעשה המובא במסכת סנהדרין (ה/ב), כי תלמיד אחד דרש ברבים, שמי ביצים אינם מכשירים מאכלים לקבלת טומאה. בני אותו מקום החליפו בין ביצים לבצעים, דהיינו אגמים, וסברו כי מי אגמים אינם מכשירים אוכל לקבל טומאה [לדעת תוספות שם הטעות היתה אף בין ביצים לביצים, כלומר מי ביצות]. טעות זו עלתה להם בתקלות חמורות בענייני טומאה וטהרה, שפסקו רק כאשר רבי יהודה הנשיא נזדמן למקום ונוכח בתדהמה באותן תקלות.

מסיבה זו, משער בעל "תפארת ישראל", העדיפו גדולי ישראל את השם ביעא, אותה אין להחליף באחרת.
יש לציין כי זה דורות קיימת עדות, כי הגר"א לא הקפיד על האמור, והיה קורא למסכתנו "ביצה" ("ליקוטים" הנ"ל בשם רבי אברהם, בנו של הגר"א).
נסיים בציון העובדה, כי מסכת ביצה, היא אחת הקצרות שבמסכתות הש"ס, אף שהיא מכילה שלושים וארבעה דפים, חלק ניכר ביותר מהם ממלאים מפרשי התלמוד ולא הגמרא עצמה. מאידך, המסכת כוללת עניינים יסודיים הנוגעים לכל המועדים ולשבתות.

דף ג/א דבר שיש לו מתירין

אולם שכל כסאותיו הפכו לספק מוקצה

מקרה מרתק אירע בשבת שבע ברכות, אליה הוזמנו בני משפחה רבים. בערב שבת, ייחדו מלצרי האולם כסאות אחדים עליהם הונחו מגשי ענק, לצורך הדלקת נרות שבת על ידי נשות המשפחה.

בבוקר יום השבת, לאחר תפילת שחרית נדהמו בני המשפחה לגלות, כי המלצרים הנכרים פינו את מגשי הנרות וריכזו את כל כסאות האולם כדי לנקותו, ועם בוקר הם נטלו חלק מהכסאות וסידרום סביב השולחנות.

לא ניתן היה לזהות את הכסאות ששימשו בערב שבת לנרות השבת, ומשכך חששו בני המשפחה כי אין באפשרותם לשבת באולם זה השבת, שכן, הכסאות עליהם הונחו הנרות הם "מוקצה", שהרי היו בערב שבת "בסיס לדבר האסור" - הנרות, ומפני כך הם "מוקצה" לכל השבת, לאור הכלל הידוע, ש"מיגו דאיתקצאי בין השמשות - איתקצאי לכולי יומא" [חפץ שהיה מוקצה בערב שבת בין השמשות, הרי הוא מוקצה כל השבת, גם אם הוסרה סיבת היותו "מוקצה"].

רוב הכסאות אינם מוקצה: ברם, מיד העלה אחד מבני המשפחה פתרון: הן רוב הכסאות שבאולם אינם "מוקצה" - ניתן, איפוא, לסמוך על כך ולקבוע, כי יש להלך אחר הרוב, ומפני שרוב הכסאות שבאולם מותרים לשימוש, ניתן להניח כי הכסאות שסודרו על ידי הפועלים הם מן הרוב שאינם "מוקצה" [כל דפריש מרובא פריש - רוב הכסאות אינם מוקצה, ומאחר שכל הכסאות רוכזו יחד, תולים שכל כסא שפרש מקבוצת הכסאות, נמנה על הרוב].

"דבר שיש לו מתירין, אפילו באלף לא בטיל": אולם, הלומד את סוגייתנו נוכח

הנושאים המרכזיים בדף היומי. עשרות אלפי גמרות עם פירושים, תמונות ואורים. על המלאכה הגדולה מנצח הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, שבכל יום מקים מחדש את "מאורות הדף היומי". אין אפשרות אחרת להסביר את קצב ההתפתחות המרשים ואת ההתרחבות הבלתי פוסקת, החל בהקמת מאות שיעורים ללומדי הדף היומי, וכלה ב"מאורות ההלכה" ובפרייקט החדשני התופס תאוצה - "מאורות השבת".
ברכת התורה תלווה את כל העוסקים במלאכה ואת לומדי הדף היומי, הם נשיהם ובניהם וכל אשר להם.

★ ★ ★

קוראים יקרים.

בשבוע זה, בו חל יום הזיכרון של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, נאה וגם ראוי להביא את הסיפור הבא, העוסק במסכת ביצה שנלמדה תוך שמירה בחירוף נפש על קביעות עיתים לתורה - נשמת אפו של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מחולל ומייסד "הדף היומי", אשר לנגד עיני רוחו עמדו דמויותיהם של יהודים מכל הגוונים, בכל המעמדות ומכל הסוגים, ברצותו לאפוף את העם ברוח התורה ובלמידה.

בספר "זכור" מובא סיפור מרגש ביותר, שמספר הרב סיני אדלר, שעבר את מוראות השואה.

היה זה באושוויץ.

בליל חורף קר ומושלג, אילצו הנאצים ימ"ש את שוכני הבלוק בו אירע המעשה, לעבור "חיטוי". הם הועברו לבית מרחץ מיוחד, בגדיהם ניטלו מהם לתהליך חיטוי, אך עקב תקלה במתקן החיטוי לא היו הבגדים מוכנים.

הנאצים שלא היו מוכנים להפר את הסדר, הורו לאומללים לצעוד חזרה אל הבלוק כמות שהם. בכפור העז הם הלכו לבלוק, עלו על הדרגשים וחיפשו מקלט מפני הצינה הנוראה, תחת שמיכות דקיקות ובלות.

והנה פנה אליו יהודי ואמר לו: "יודע אתה, זוכר אני קצת את מסכת ביצה. בהגיעי למחנה התופת הזה, קבעתי לעצמי עיתים לתורה!!".

- **"איך?** כיצד ניתן במחנה ריכוז ללמוד תורה", תמהתי.

- **"כל** לילה, בשכבי על משכבי, כאן על הדרגש, אני קובע לי עיתים לתורה, אני חוזר מלה במלה על מה שלמדתי בביתי, מתוך הסגויות השגורות בזכרוני" - אמר לי היהודי בתמימות והוא המשיך ואמר:

"ובכן, גם כעת אינני רוצה לבטל את הקביעות שקבעתי עיתים לתורה, ואני מבקש ממך שתקשיב לי". וכך הוא החל לשנן לפני את דף הגמרא עם הניגון העצוב הידוע.

וכך, בשכבנו בערב, לילה לילה, קבענו "עיתים לתורה".

★ ★ ★

יעלו ויבואו לפני רבון העולמים זכויותיהם של רבבות יהודי הדף היומי הקובעים עיתים לתורה, ויהי רצון שזנכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

★ ★ ★

לקראת סיום נציין, כי בימים בהם "מאורות הדף היומי" חוגגים השלמת מחזור של הדף היומי, הרי ששיבתו של הגאון רבי שמואל

הלוי ואזנר שליט"א, חוגגת שישים שנה להיווסדה!

כידוע, הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל התבטא, כי שני ילדים הוא מותר אחריו בעולם הזה, את "הדף היומי", ואת ישיבתו שהקים בעיר לובלין (רבי מאיר לא הותיר צאצאים אחריו). בעיר בני ברק שארץ ישראל, הקים הגר"ש וואזנר שליט"א, תלמידו של המהר"ם שפירא זצ"ל, ישיבה מפוארת הממשיכה את ישיבתו של המהר"ם שפירא זצ"ל, ומרגש ביותר להיווכח, כיצד מפעליו הכבירים של המהר"ם שפירא זצ"ל ממשיכים, תוססים מתרחבים וגדלים גם עשרות רבות של שנים אחר פטירתו.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 93-67-570-03
mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורך

מנינים

דף ב/א ביצה שנולדה ביום טוב
הביצה הרביעית
מעשה בבעל ה"בית הלוי" זצ"ל, שבבוקרו של חג חזר מבית הכנסת מוקף בתלמידיו, והנה לפניו ילדה קטנה שואלת בשם אמא: "עשיתי לביבות מארבע ביצים, מותר לאוכלן?".

השיב הרב לאלתר: "תאמרי לאמא שתשמור אותן לערב".
כולם תמהו, וה"בית הלוי" הסביר: אותה אמא הכינה שלש ביצים שנולדו מערב יום טוב, כדי לטגן לביבות. והנה היא מצאה ארבע ביצים במקום שלש. אם הביצה הרביעית נולדה ביום טוב, הרי אסורה היא [ואף אינה בטלה ברוב, כי הוי דבר שיש לו מתירין]...
בדקו אחרי הילדה, ומצאו שאכן ה"בית הלוי", הבין את השאלה לאלתר!

דף ב/א בית שמאי אומרים
הכל דברי הקב"ה
סיפר הגרא"מ שך זצ"ל:
כאשר הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל היה לומד, היה ממחיש לעצמו כי את דברי הקב"ה הוא לומד, וכך היה לומד:
"ביצה שנולדה ביום טוב - בית שמאי אומרים: אמר הקב"ה שתאכל, ובית הלל אומרים: אמר הקב"ה שלא תאכל...".
("פניני רבינו אבי עזריאל").

דף ה/ב אשתקד מי לא אכלנו ביצה ביום טוב
מתקשה והולך
שאל גוי אחד את הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין, מחולל ומייסד "הדף היומי":
"מפני מה אוכלים היהודים בפסח ביצים קשות?".
השיב לו רבי מאיר:
"עם ישראל דומה לביצה, ככל שאתה מוסיף ומבשלו ברותחין, ככל שאתה מוסיף לצלותו ולענותו, הוא מוסיף ונעשה קשה יותר...".

דף ו/א יום טוב שני לגבי מת כחול שווה רבנן
שני ימים טובים
כשנפטר רבי יום טוב וידאל טולוטא, הציעו לאשתו להנשא לריטב"א - רבי יום טוב אשכנזי.
הגיבה ואמרה: "יום טוב שני לגבי מת, כחול שווה רבנן" (סדר הדורות).

לדעת, כי חכמינו זכרונם לברכה קבעו, כי "דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל". כלומר, במקרים שונים שהתערב מאכל אסור במאכלי היתר, הרי המאכל האסור בטל ברוב מאכלי ההיתר וגם הוא מותר באכילה, אם אין מזהים אותו, כמובן. ברם, תקנו חכמים, כי אם בעתיד ניתן לאכול את המאכל ללא הזדקקות לביטול ברוב - אין לסמוך על ביטול ברוב. וכגון, ביצה שנולדה ביום טוב, שאסורה למאכל בו ביום, אפילו התערבה באלף ביצים מותרות - אין לאכול את כל התערובת! מפני שלמחרת היום הביצה כבר מותרת, שהרי לא נאסרה אלא ביום טוב בלבד.

יש מהראשונים שהורו, וכך נוקט ה"מגן אברהם" (או"ח סימן תקי"ג ס"ק י"ג), כי הוא הדין גם לגבי הילוך אחר הרוב, שבדבר שיש לו מתירין אין הולכים אחר הרוב, כפי שאין משתמשים בהיתר ביטול ברוב בדבר שיש לו מתירין.
מעתה, לכאורה, אסור להשתמש בכל הכסאות שבאולם, מפני שאחר השבת יפוג איסורם של כסאות ה"מוקצה", והרי לנו "דבר שיש לו מתירין", שאפילו באלף אינו בטל.
האמנם?

ובכן, הגאון בעל "נודע ביהודה" זצ"ל מחדש וקובע (צל"ח בסוגייתנו ובשו"ת "נודע ביהודה", תניינא אעה"ז סי' ל"ח), כי עלינו להבחין בין חפץ בעל שימוש חד פעמי לבין חפץ בעל שימוש רב פעמי.

כאשר מדובר במאכל, הרי הוא נאכל פעם אחת בלבד. עליו אמרו חכמים, כי "דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל". אכול מחר ולא היום. מאומה לא הפסדת. ברם, כאשר מדובר על חפץ שיש לו שימוש רב פעמי, אם אומרים לאדם שלא ישתמש בו היום אלא מחר, הרי הפסיד את השימוש של היום ובאופן שכוה לא אמרו חכמים ש"דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל", אלא הוא מתבטל ומותר להשתמש בו [כדברי הצ"ח כתב גם ה"פרי מגדים" - ראה ב"שמירת שבת כהלכתה" פרק כ' הערה ז', שכן נקטו פוסקים נוספים להלכה].

דף ד/ב שני ימים טובים של גלויות

מדוע אין נוהגים יום טוב שני בארץ ישראל?

"יום טוב שני של גלויות", הוא יום טוב מיוחד לבני הגלויות, בני חוץ לארץ, הנוהגים כל יום טוב יומיים. ראוי לציין, כי הגאונים כתבו, כי עיקר מנהג יום טוב שני הנהיגו כבר הנביא יחזקאל וכן דניאל שהיו בגלות בבל, שכאשר נמצאים בגולה יעשו שני ימים טובים (ראה "אוצר הגאונים - התשובות", בסוגייתנו).

במאמרנו נתמקד בשאלה, מדוע הוא נקבע לבני חוץ לארץ בלבד ולשם כך תחילה נתחקה אחר השתלשלות התהליך עד לקביעתו כיום טוב באופן קבוע במקומות קבועים.

מדין תורה בית הדין קובע מתי ראש חדש, אם על פי עדים המעידים שראו את הלבנה, או לאור חשבון - אם לא באו עדים או שהשמים מעוננים (רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק י"ח). בספר "עיר הקודש והמקדש" להרי"מ טיקוצ'נינסקי זצ"ל (ח"ג פרק י"ט), מונה ארבע תקופות הידועות לנו בנושא זה, לגבי הפצת הידיעה בין היהודים, כי ראש חדש חל.

התקופה הראשונה - המסופק נהג יו"ט שני: התקופה הראשונה והארוכה ביותר החלה עם הקמת בית שני, עת חלק מן העם שהה בגלות בבל, ונמשכה גם לאחר חורבנו. בשנים ארוכות אלו היו בני ארץ ישראל מדליקים משואות בלילה, וכך הדרים במקומות רחוקים יותר ראו והבינו כי אותו יום הוכרז כראש חודש, והדליקו גם הם משואות, עד שהתפשטה הבשורה ברוב פזורת הגולה (ראה במשנה המובאת בסוגייתנו, ומקורה בר"ה כ"ב). אותה תקופה, כל מי שמסיבה כל שהיא לא ידע מתי חל ראש חודש, נהג יום טוב שני מחמת הספק, שכך היתה התקנה הקדומה, שהמסופק ינהג יום טוב שני.

התקופה השנייה - מקומות ששלוחים לא הגיעו אליהם: התקופה השנייה החלה עם ביטול מנהג המשואות [לאחר שרשעי ישראל הדליקו משואות כדי להטעות את בני הגולה]. מיני אז התקין רבי יהודה הנשיא, ששלוחים רכובים יזהרו חיש ויודיעו כי חל ראש חודש (עיי' ירושלמי ר"ה פ"ב הל' א'). מאחר שהשלוחים היו מוגבלים במרחקים אליהם יכלו להגיע, היו מקומות קבועים שנהגו שני ימים טובים, מפני שלעולם לא הגיעו אליהם השלוחים, אך עדיין לא התקבלה תקנה הקובעת כי במקומות אלה יש לנהוג שני ימים טובים, ועדיין היה הדבר מפני כורח המציאות, שלא ידעו מתי חל ראש חודש.

התקופה השלישית - תקנה ולא מחמת ספק: התקופה השלישית היתה בזמנו של רבי אלעזר בן פדת, דור שני לאמוראים, ששיגר והודיע לבני הגולה: "הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם". כלומר, נתקנה והוקבעה תקנה, שבכל המקומות ששלוחים אינם מגיעים אליהם, יש לנהוג שני ימים טובים. שוב לא נהגו כך מחמת הספק, אלא כבר תקנה היתה בידם, וגם אם בדרך כלשהיא נודע להם מתי נקבע ראש חודש, עדיין עליהם לנהוג שני ימים טובים [יש המאחרים זמן תקנה זו רק לאחר התקופה הרביעית, כדלהלן - ראה

"יום טוב שני כהלכתו", מילואים ס"י א'.

התקופה הרביעית - לוח השנה של הלל: התקופה הרביעית החלה כשבע שנים לאחר פטירת רבא (שנת ד' אלפים קי"ח), כאשר הלל, הנשיא האחרון, ובית דינו, קבעו לוח שנה לדורות, והיא נמשכת עד לימינו אנו, ובכל זאת תקנת יום טוב שני לא בטלה. מדוע?

הגמרא מסבירה, כי קיים חשש שהמצב יחזור לקלוקלו. כלומר, אמנם בזמנים אלה יודעים את החשבון לפיו תיקן הלל את הלוח לדורות וכך יודעים לחשב את הלוח בכל שנה ושנה לפי תקנותיו. אך אם חלילה יארע שיגזרו הנכרים על ישראל שלא יעסקו בתורה - כפי שאכן אירע במקומות שונים - עלולה חכמת חשבון סידור הלוח להשתכח מישראל ויקבעו חג פסח, למשל, ביום ג' אף על פי שעליו לחול ביום ד'. לפיכך נותרה תקנת חכמים על מכונה - לנהוג לעולם שני ימים טובים.

עם זאת, גם בתקופה שלפני תקנת הלוח, היו מקומות שבהם לא נהגו שני ימים טובים, אותם מקומות שהשלוחים הגיעו עדיהם, ובמקומות אלה לא תקנו חכמים לנהוג עתה שני ימים טובים, שמא ישתכח חשבון עיבור השנה, מפני שחז"ל לא ביקשו לשנות את המצב שהיה קיים, אלא להותירו על כנו כפי שהיה עד תקנת הלוח על ידי הלל (ר"ן סוכה מד/א ד"ה "איתמר") [יש אומרים, כי בארץ ישראל אין חשש שתיבטל התורה וישתכח העיבור - מאיר].

מצב זה העמיד נידון גדול ורב בפני גדולי הדורות.

כיצד לנהוג במקום שלא היה קיים בזמן השלוחים? כל יהודי העולם יודעים כיום מתי חל ראש חודש גם בעוד מאה שנים, לפי שבידינו לוח שנה מסודר לפרטים. כיצד, יש, איפוא, להתייחס לתקנת חז"ל "הזהרו במנהג אבותיכם"; האם כל מקום שאליו הגיעו השלוחים בתקופתם, ינהג יום טוב אחד, ומקום שבו לא הגיעו השלוחים בתקופתם, ינהג שני ימים טובים? מה בדבר מקומות יישוב חדשים, שלא היו בנויים בתקופתם, אך הם נמצאים באיזור שהשלוחים יכולים היו להגיע אליו?

האחרונים מציינים, כי מחלוקת איתנים יש בנושא, בין הרמב"ם לריטב"א.

מקום הגעת השלוחים קובע: לדעת הרמב"ם (ה' קידוש החדש פ"ה), כל מקום שידוע כי השלוחים הגיעו אליו, נוהגים בו יום טוב אחד בלבד, גם אם בחוץ לארץ הוא! כל מקום שידוע כי השלוחים לא הגיעו אליו, נוהגים בו שני ימים טובים, גם אם בארץ ישראל הוא! ואילו מקומות שאין ידוע אם השלוחים הגיעו אליהם, אזי, אם בארץ ישראל הם, ינהגו יום טוב אחד, כמנהג רוב ארץ ישראל, ואם בחוץ לארץ הם, ינהגו שני ימים טובים, כמנהג רוב בני חו"ל.

ה"חזון איש" (או"ח סי' קל"ב אות ג') אף מצדד, כי אין זה מנהג מכח ספק, אלא מלכתחילה כך תיקן הלל ובית דינו, שהמקומות הוודאיים ימשיכו במנהגם, ובמקומות בהם אין ידיעה ברורה, תוקן לנהוג שני ימים טובים.

הלל קבע את דין ארץ ישראל ודין חו"ל: אולם, הריטב"א (ר"ה יח"א, סוכה מג"א) חולק על הרמב"ם וסובר, כי הלל ובית דינו קבעו ותקנו, כי בכל חלקי ארץ ישראל ינהגו יום טוב אחד בלבד, ובכל חו"ל ינהגו שני ימים טובים, בלא התייחסות אם השלוחים הגיעו למקומות אלה אם לאו.

האחרונים מציינים, כי כדעת הריטב"א משמע מדברי הגאונים וכן מגדולי הראשונים וכך נהגו הלכה למעשה (ראה באריכות ופרטים נוספים בספר "יום טוב שני כהלכתו", מילואים ס"י ד').

ע"י אה"א ו"א ע"י א"י א"א א"א א"א א"א

הופיע הספר "øãää ïï"

äöéä úëñî ì ò

ובו הערות והארות ומראי מקומות עם תמצית שיטות רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל על סדר הדף ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מגדי שיעורים יוכלו לקבלו בערכת מגדי

השיעורים בהצגת שובר הזיכוי

חבל!!!
בלורה טובה ללומדי הדף היומי

תקליטורי "מאורות הש"ס"
להאזנה ולצפייה בשיעורי הדף היומי.

מהיום ניתן להשיג גם בחניות "טרינסק" ברחבי הארץ
לפרטים 015-700-1700 או בפרטני מארזות 052-500-1700

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים קוט** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל נלב"ע ז' חשוון תשל"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **דורה הנדלס** ע"ה
בת ר' שמחה הופמן הי"ד נלב"ע ט' חשוון
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בתה עו"ד **צפורה פיק** - ק. אונו
ובנה **שמחה הנדלס** - כפר חב"ד

לעילוי נשמת

הר"ר **אשר יצחק לינדנר** ז"ל
ב"ר יוסף יהודה ז"ל
נלב"ע י"ב חשוון תשמ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פאני שפילברגר** ע"ה
(לבית שפרר) ב"ר נפתלי דב ז"ל
נלב"ע ז' חשוון תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

האשה הצדקנית המחנכת
מרת **טשרנע טורק** ע"ה
ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל אשת הרב משה טורק יבלחטי"א
נלב"ע ז' חשוון תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

הקדם והנצח את נשמת יקירך ז"ל
שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים כסלו טבת

בגמרא המיוחדת
מסכת ראש השנה
"מהדורת נר תמיד"
בהוצאת מאורות הדף היומי
הכוללת בתוכה תמונות בתלת מימד

עשרות אלפי נמרות מודפסות
ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת
כעמוד הנמרא

לפרטים והרשמה: טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020